

SPIS TREŚCI

Wstęp	5
1. Wartość odżywcza jako cecha jakości zdrowotnej produktów spożywczych	6
1.1. Składniki pokarmowe i składniki odżywcze	6
1.2. Wartość odżywcza żywności i jej znaczenie dla organizmu człowieka	10
1.2.1. Białka jako składniki odżywcze żywności	11
1.2.2. Tłuszcze jako składniki odżywcze żywności	13
1.2.3. Węglowodany jako składniki odżywcze żywności	18
1.2.4. Witaminy jako składniki odżywcze żywności	24
1.2.4.1. Występowanie witamin rozpuszczalnych w wodzie	26
1.2.4.2. Występowanie witamin rozpuszczalnych w tłuszczach	30
1.2.5. Składniki mineralne jako składniki odżywcze żywności	33
1.2.6. Bilans wody i jej obecność w żywności	37
1.3. Klasyfikacja żywności ze względu na wartość odżywczą.....	39
1.4. Dodatki do żywności	41
1.5. Znakowanie żywności	46
1.5.1. Etykieta jako informacja handlowo-żywnościowa	47
1.5.2. Znakowanie żywności wartością odżywczą	51
1.5.3. Znakowanie wybranych grup żywności	53
2. Podstawy planowania jadłospisów	56
2.1. Wykorzystanie norm żywienia przy planowaniu jadłospisów	56
2.1.1. Energia	62
2.1.2. Białka	69
2.1.3. Tłuszcze	73
2.1.3.1. Kwasy tłuszczowe omega 3	86
2.1.3.2. Cholesterol	88
2.1.4. Węglowodany	90
2.1.4.1. Błonnik pokarmowy	98
2.1.5. Witaminy	103
2.1.6. Składniki mineralne	113
2.1.6.1. Zapotrzebowanie na wodę i elektrolity	120
2.2. Wykorzystanie <i>Tabel składu i wartości odżywczej żywności</i> do obliczania wartości energetycznej i odżywczej potraw	128
2.2.1. Układ z <i>Tabel składu i wartości odżywczej żywności</i>	129
2.2.2. Zasady korzystania z <i>Tabel składu i wartości odżywczej żywności</i>	132
2.2.2.1. Obliczanie zawartości witamin w potrawach i napojach	134
2.2.2.2. Obliczanie zawartości sodu w potrawach doprawianych solą kuchenną	135
2.2.2.3. Obliczanie wartości energetycznej potraw i napojów	137
2.2.2.4. Obliczanie zawartości węglowodanów przyswajalnych w potrawach	138
2.2.3. Elektroniczne bazy danych stosowane w programach komputerowych charakteryzujące środki spożywcze, potrawy i napoje	139
3. Planowanie posiłków i układanie jadłospisów	142
3.1. Prawidłowe planowanie posiłków	142

3.2. Zasady racjonalnego żywienia jako wskazania do planowania posiłków i układania jadłospisów	150
3.2.1. Zasady żywienia dzieci i młodzieży	151
3.2.2. Zasady żywienia osób dorosłych	161
3.2.3. Zasady żywienia osób starszych	178
3.2.4. Zasady żywienia kobiet w ciąży	191
3.3. Wykorzystanie grup żywności w planowaniu żywienia	195
3.3.1. Grupy produktów w „piramidzie zdrowego żywienia”	196
3.3.2. Grupy produktów w modelowej racji pokarmowej	197
3.3.3. Dwanaście grup produktów stosowanych w układaniu jadłospisów	201
3.3.4. Zbilansowanie grup produktów pod względem zawartości składników odżywczych	204
3.3.5. Suplementy - grupa środków spożywczych uzupełniająca codzienną dietę	207
3.4. Zasady układania jadłospisów	211
3.4.1. Wstępne planowanie żywienia	212
3.4.2. Normy żywienia służące do układania jadłospisów	213
3.4.3. Obliczanie średniej ważonej racji pokarmowej w przypadku żywienia niejednolitej grupy	213
3.4.4. Podstawowe zasady planowania jadłospisów	214
3.4.5. Sposób opisywania alergenów w jadłospisach	215
3.5. Przestrzeganie zasad zamienności produktów przy planowaniu jadłospisów w oparciu o racje pokarmowe	219
3.5.1. Etapy układania jadłospisu	219
3.5.2. Tabele zamiany produktów spożywczych	222
3.5.3. Zasady zamiany produktów	225
3.6. Wykorzystanie jadłospisu do planowania produkcji gastronomicznej	227
3.6.1. Przybliżona ilość produktu rynkowego w gramach na 1 osobę tzw. gramówka	228
3.6.2. Jadłospis z „gramówką” w planowaniu produkcji gastronomicznej	232
3.6.3. Dzielne raporty żywieniowe zestawiane komputerowo	235
4. Ocena jadłospisów i sposobów żywienia.	240
4.1. Ocena ilościowa i jakościowa jadłospisów.	240
4.1.1. Ocena jakościowa jadłospisów z zastosowaniem metod punktowych.	241
4.1.2. Ocena ilościowa jadłospisów z zastosowaniem programów komputerowych	244
4.2. Rodzaj badań składających się na ocenę żywienia	247
4.3. Metody oceny sposobu żywienia	250
4.3.1. Charakterystyka metod oceny sposobu żywienia	251
4.3.2. Album fotografii produktów i potraw oraz ankieta on-line	254
4.4. Praktyczne zastosowanie metod oceny sposobu żywienia.	256
4.4.1. Metoda 24-godzinne go wywiadu.	256
4.4.2. Kwestionariusz Block'a częstotliwości spożycia (metoda punktowa)	257
4.4.3. Ocena punktowa jadłospisów wg Bielińskiej dla przedszkola, stołówki szkolnej i stołówki internatu	259
4.5. Test praktyczny z zastosowaniem oceny sposobu żywienia	264
Bibliografia	268

Wstęp

Podręcznik ma pomóc zarówno uczniom, jak i słuchaczom kwalifikacyjnych kursów zawodowych w przygotowaniu do egzaminu zawodowego z kwalifikacji TG.16 „Organizacja żywienia i usług gastronomicznych”. Ma również za zadanie poszerzyć kompetencje zawodowe osób odpowiedzialnych za planowanie i organizację żywienia w zakładach żywienia zbiorowego typu zamkniętego.

Pozycja bogata jest w treści dotyczące aktualnej wiedzy o składzie i wartości odżywczej żywności oraz racjonalnym odżywianiu. Charakteryzuje zagrożenia zdrowotne, jakie niesie ze sobą niebilansowana dieta współczesnego człowieka. Pogłębia edukację żywieniową oraz zachęca do prowadzenia zdrowego stylu życia. Przyszłych żywieniowców zaś uwrażliwia na potrzeby żywieniowe.

W podręczniku zaprezentowano, jak planować jadłospisy zgodnie z zasadami zdrowego żywienia oraz zaleceniami obecnych norm żywieniowych. Książka uczy organizacji żywienia, jej planowania, rozliczania i oceny. Materiał rzeczowy podręcznika oraz zadania podsumowujące rozdziały utrwalają praktyczne umiejętności z zakresu:

- planowania posiłków i układania jadłospisów;
- przestrzegania zasad zamienności produktów;
- obliczania wartości energetycznej i odżywczej potraw;
- stosowania metod oceny sposobów żywienia;
- oceniania jadłospisów i podejmowania działań korygujących zgodnie z zasadami racjonalnego żywienia;
- korzystania ze specjalistycznych programów komputerowych do planowania, rozliczania i oceny żywienia.

Książka wprowadza również w świat komputerowych baz danych żywieniowych i programów, które ułatwiają bieżącą ocenę żywienia, jej rozliczanie i korektę jadłospisów.

W ostatnim rozdziale zawarto ankiety, które można wykorzystać do oceny własnego sposobu żywienia, jak i do analizy jakości planowanych jadłospisów.

Rozdziały podręcznika mają przejrzysty układ: wstęp wprowadzający w zagadnienia rozdziału, treści merytoryczne i opisujące je ilustracje, schematy oraz układy graficzne. Zawierają podsumowujące ćwiczenia i zadania testowe, z którymi uczniowie i słuchacze mogą zetknąć się na egzaminie. Rozdziały i podrozdziały mają na końcu „słowniczek trudniejszych pojęć”, który pozwala na wyjaśnianie dodatkowych ważnych i czasem skomplikowanych treści wykraczających poza umiejętności efektów kształcenia kwalifikacji TG.16.